

7. Hospodaření vládních institucí

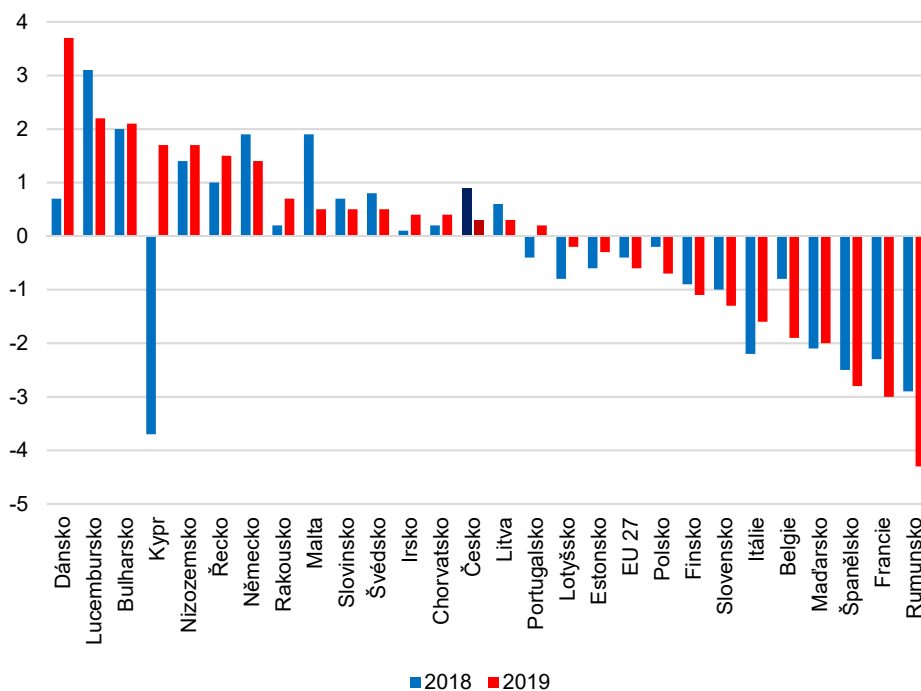
Vládní instituce loni dosáhly přebytku, ten ale výrazně oslabil.

Sektor vládních institucí v roce 2019 hospodařil s přebytkem 15,4 mld. korun a dosáhl tak kladného salda čtvrtý rok v řadě. Dynamika přebytku ale výrazně oslabila ve srovnání s předchozím rokem (–33,9 mld. korun). Důvodem snížení je větší posílení výdajové strany rozpočtu nad příjmy. To vedlo k poklesu přebytku již v roce 2018. Výsledný podíl salda vůči HDP (relativní přebytek/deficit) loni dosáhl 0,3 % a meziročně poklesl o 0,6 p. b. V rámci EU¹ tak český relativní přebytek patřil k těm nižším.

Většina zemí EU hospodařila s přebytkem.

Období hospodářského růstu posledních let umožnilo celkové zlepšení veřejných financí v Evropské unii. V posledních čtyřech letech se tak počet zemí EU, které hospodařily s kladným saldem, výrazně zvýšil (v roce 2015 to byly 4 státy, loni 16). Loňský výsledek byl tak nejlepší v celé dostupné časové řadě od roku 1995. Relativní saldo se loni zlepšilo u 13 států. Celkově však hospodaření vládních institucí v EU bylo deficitní a relativní saldo dosáhlo –0,6 % (zhoršilo se o –0,2 p. b.). Důvodem bylo mimo jiné zhoršení hospodaření ve velkých zemích Unie. Nejvyššího relativního přebytku dosáhly Dánsko (3,7 %), Lucembursko (2,2 %) a Bulharsko (2,1 %). Hranici 3 % HDP překonal relativní deficit v Rumunsku. Relativní saldo se zde velmi zhoršilo navzdory silné dynamice HDP (4,1 %). Přesně 3 % HDP dosáhl deficit ve Francii a třetí nejvyšší relativní záporné saldo mělo Španělsko (–2,8 %).

Graf č. 8 Čisté půjčky/výpůjčky sektoru vládních institucí (v % HDP, z údajů v běžných cenách)

Zdroj: Eurostat

Příjmy sektoru vládních institucí nerostly tak silně jako dříve.

Příjmy vládních institucí loni činily 2 381,2 mld. korun a meziročně se zvýšily o 135,3 mld. (6,0 %). Přírůstek výrazně zpomalil oproti roku 2018 (tehdy se příjmy navýšily o 177,0 mld., tedy 8,6 %). Růst příjmů stále výrazně podporovaly jejich nejvýznamnější zdroje – přijaté čisté sociální příspěvky. Ty se loni zvýšily o 61,2 mld. korun, ale přírůstek oproti předchozímu roku zmírnil společně s útlumem mzdové dynamiky. Další významný zdroj – přijaté daně z výroby a dovozu – narostl

¹ EU27 bez Velké Británie

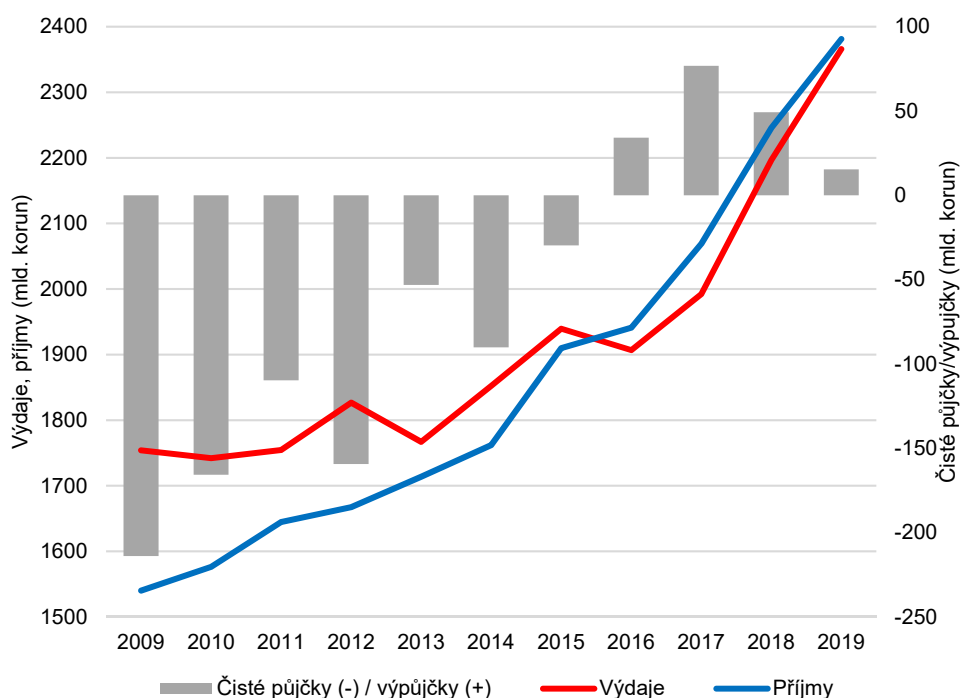

o 41,9 mld. korun a jeho přírůstek se meziročně zdvojnásobil. Z toho se objem daní z produktů zvýšil o 26,9 mld. korun a ostatních daní z výroby o 10,4 mld.² Objem přijatých běžných daní z důchodů a jmění se zvýšil o 24,0 mld., což je výrazně méně než v předchozím roce. Hodnota tržní produkce, produkce pro vlastní užití a plateb za ostatní netržní produkci se zvýšila o 8,0 mld. Objem přijatých kapitálových transferů vzrostl o 1,6 mld. korun, podstatně méně než v roce 2018. Přijaté ostatní běžné transfery narostly o 1,3 mld. korun a byly druhou položkou, jejíž výrazný přírůstek se loni neudržel. O 2,7 mld. korun klesl objem přijatých důchodů z vlastnictví.

Výdaje navyšoval růst sociálních dávek a naturálních sociálních transferů, investiční aktivita i náhrady zaměstnancům.

Výdaje vládních institucí loni dosáhly 2 365,9 mld. korun a meziročně se zvýšily o 169,2 mld. (7,7 %). Dynamika výdajů oproti roku 2018 mírně zvolnila. Největší porci z loňského přírůstu výdajů představovaly sociální dávky a naturální sociální transfery. Ty loni narostly o 65,8 mld. korun, nejvíce v celé dostupné časové řadě (přírůstek zrychlil z 5,5 % na 7,5 %). Z toho samotné sociální dávky (ovlivněné především starobními důchody) rostly o 49,0 mld. Naturální sociální transfery se navýšily o 16,7 mld. (více než dvojnásobný nárůst ve srovnání s rokem 2018). Pokračoval silný růst náhrad zaměstnancům (+53,5 mld. korun). Nárůst zde mírně zvolnil, ale i tak byl již třetím rokem více než 10%. Položka náhrad zaměstnancům se za období 2017–2019 zvýšila o 36,9 % a její podíl na celkových výdajích sektoru loni činil 24,3 % (20,5 % v roce 2015). Třetím rokem pokračoval růst výdajů na tvorbu hrubého kapitálu. Ty se zvýšily o 27,4 mld. korun (11,9 %). Z toho samotná investiční aktivita vzrostla o 24,0 mld. Mezi spotřeba se loni nezměnila tak silně jako v předchozím roce, ale stále byl přírůstek 8,1 mld. nadprůměrný. Druhým rokem se udržel poměrně výrazný přírůstek vyplacených dotací (+10,3 mld. korun).

Graf č. 9 Příjmy, výdaje a čisté půjčky/výpůjčky vládních institucí (v mld. korun)

Zdroj: ČSÚ

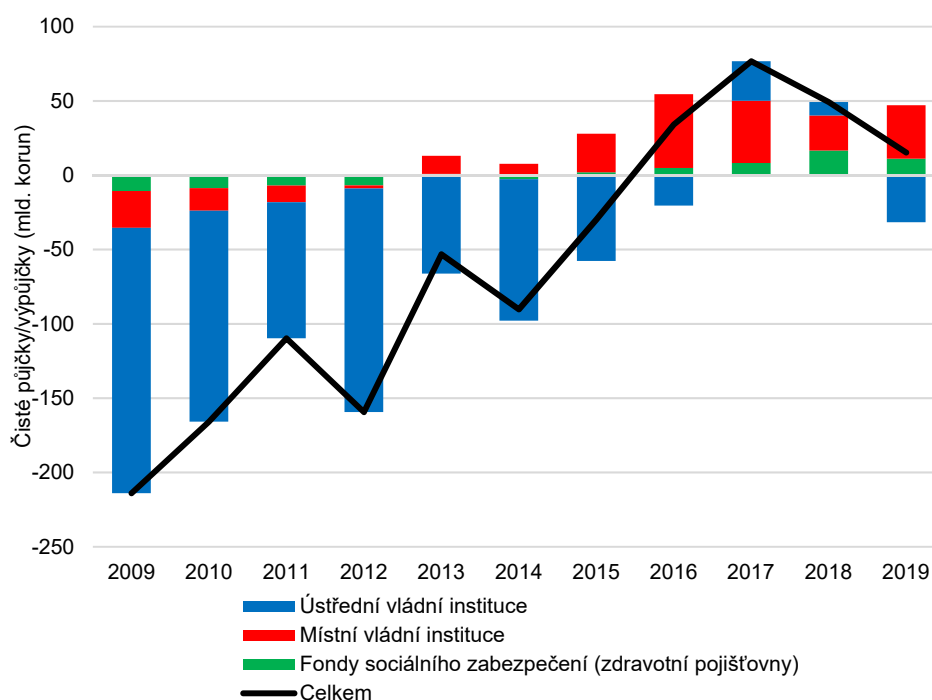
Ústřední vládní instituce spadly do deficitu.

Pohled na vývoj v jednotlivých subsektorech ukazuje, že celkový pokles kladného salda lze přičíst na vrub ústředním vládním institucím, které se loni propadly do

² Zejména daně ze znečištění, konkrétně emisní povolenky. Jejich cena prudce narostla již v roce 2018, kdy došlo k omezení množství povolenek na trhu s nimi, což byl také jeden z důvodů tehdejšího zdražení elektřiny.

deficitu po dvou letech přebytkového hospodaření. Ústřední vládní instituce totiž nesou hlavní břemeno sociálních dávek, které loni na výdajové stránce nejvíce narostly. Výdaje se tak zvýšily více než v předchozím roce – o 136,3 mld. korun (8,7 %). Z toho sociální dávky a naturální sociální transfery se navýšily o 52,2 mld. korun (v předchozím roce o 33,3 mld.). Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu posílily o 23,1 mld. korun a náhrady zaměstnancům rostly o 21,2 mld. Růst příjmů ústředních vládních institucí naopak meziročně oslabil na 95,6 mld. (6,0 %). Na straně příjmů sice posílil nárůst přijatých daní z výroby a dovozu na 31,6 mld. korun, ale další důležité zdroje na silný rok 2018 nenavázaly. Přijaté běžné daně z důchodů a jmění narostly o 15,6 mld. korun (nejméně od roku 2015), na 39,6 mld. oslabil také přírůstek přijatých sociálních příspěvků. Ostatní běžné transfery vzrostly o 6,0 mld. (polovina oproti roku 2018).

Graf č. 10 Čisté půjčky (-) / výpůjčky (+) vládních institucí v členění na subsektory (v mld. korun, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ

Přebytek hospodaření místních vládních institucí posílil.

Přebytek hospodaření místních vládních institucí meziročně vzrostl o 12,4 mld. korun na 36,0 mld. Situace v tomto subsektoru byla oproti ústředním vládním institucím opačná – růst výdajů byl méně než poloviční ve srovnání s rokem 2018 (+39,0 mld., 6,1 %). Silné zůstalo navýšení vyplacených náhrad zaměstnancům (+31,7 mld. korun). Hlavní propad na výdajové stránce proběhl u růstu výdajů na tvorbu hrubého kapitálu. Ty se loni zvýšily o 3,9 mld. korun (v roce 2018 to bylo 34,9 mld.). Propadl se objem vyplacených kapitálových transferů o 6,8 mld. Příjmy místních vládních institucí loni vzrostly o 51,4 mld. korun (7,8 %), méně než v předchozím roce. Přijaté daně z výroby a dovozu se zvýšily o 10,3 mld. korun, přírůstek běžných daní z důchodů a jmění výrazně oslabil na 8,4 mld. Naopak výrazně posílily přijaté ostatní běžné transfery (+30,3 mld.). Na straně příjmů chyběl i výraznější přírůstek kapitálových transferů (ty loni klesly o 2,2 mld.).

Zdravotní pojišťovny zaznamenaly oslabení růstu příjmů.

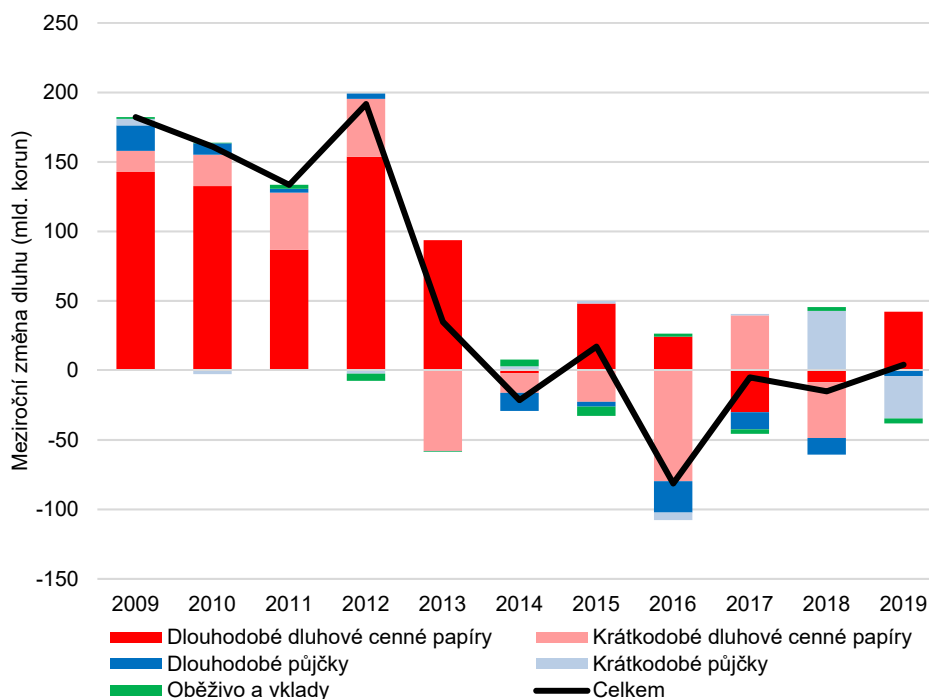
Fondy sociálního zabezpečení³ hospodařily s přebytkem pátý rok v řadě. Kladné saldo 11,1 mld. korun bylo meziročně nižší o 5,6 mld. Důvodem bylo oslabení růstu příjmů na 21,3 mld. (6,8 %) a zároveň vyšší přírůstek výdajů (+26,9 mld., 9,1 %). Subsektor totiž zasáhlo oslabení dynamiky vybraných sociálních příspěvků (21,3 mld. korun). Přitom výdaje na naturální sociální transfery posílily o 13,3 mld. (dvojnásobně oproti roku 2018). Silný zůstal přírůstek ostatních běžných transferů (12,8 mld.).

Celkový dluh vládních institucí v ČR se zvýšil.

Celkový dluh vládních institucí v roce 2019 dosáhl 1 738,7 mld. korun a meziročně se zvýšil o 4,1 mld. Naposledy dluh rostl v roce 2015. V dluhovém portfoliu posílil objem cenných papírů (+41,8 mld.), hlavně dlouhodobých (+42,2 mld.). Naopak klesl objem půjček (-34,2 mld.). Ty výrazně narostly v roce 2018, hlavně kvůli úrokové optimalizaci (krátkodobé půjčky se zvýšily o 42,8 mld. korun). Podíl dluhu vládních institucí na HDP (relativní dluh) klesl o 1,8 p. b. na 30,8 %. Relativní dluh tak klesl pošesté v řadě, tentokrát ale snížení ukazatele plně ovlivnil příznivý vývoj HDP. Podíl dluhu vládních institucí na HDP v EU loni činil 77,8 % a snížil se o 1,8 p. b. Relativní dluh klesal ve většině zemí EU, šlo ale o vliv rostoucího HDP, protože nominálně se u většiny států dluh ve skutečnosti zvyšoval. Relativní dluh se zvýšil jen v Litvě (+2,5 p. b. na 36,3 %), Lucembursku (+1,1 p. b. na 22,1 %) a Rumunsku (+0,5 p. b. na 35,2 %). Největší podíl dluhu vůči HDP má dlouhodobě Řecko (loni to bylo 176,6 %, meziroční pokles o 4,6 p. b.), dále Itálie (134,8 %, stejně jako v roce 2018) a Portugalsko (117,7 %, -4,3 p. b.). Nejmenší relativní dluh mělo Estonsko (8,4 %, stejně jako v roce 2018), dále Bulharsko (20,4 %, -1,9 p. b.) a výše zmíněné Lucembursko (22,1 %). Šestnáct zemí udrželo dluh pod 60 % HDP (v roce 2018 to bylo 14 států). Česko mělo i loni čtvrtý nejnižší dluh v EU.

Relativní dluh díky růstu HDP klesl, podobně jako ve většině zemí EU.

Graf č. 11 Meziroční změna hrubého konsolidovaného dluhu sektoru vládních institucí (v mld. korun, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ

³ Zahrnuje především zdravotní pojišťovny.